

אישה עם ילד מת. ציור של קתה קולוויץ

החיים שניצחו את השתיקה

בספרה החדש משחזרת מיכל גוברין את סיפורה המטלטל של אמה, ניצולת השואה רנה גוברין, ומציבה במרכז את גבורת החיים, האימהות וההתעקשות להישאר אנושיים בעולם שנועד למחוק את האנושיות

השתיקה של אימא // מיכל גוברין
עם עובד 548 עמ'

גם ההתעקשות להמשיך לחיות הייתה מעשה גבורה. לעיתים הייתה זו גבורה נשגבת לא פחות: להגן על ילד, לדאוג להורים מזדקנים, לשמור על כבוד האדם ולא להיכנע לייאוש.

האטימות לסכלם של היהודים תחת הכיבוש הנאצי היא אחד הנושאים המצמררים העולים מן הספר. הוא חושף את נכונותם של רבים בחברה האירופית להשלים עם הרצח המאורגן. דווקא משום שאנו חיים כיום בצל טראומת 7 באוקטובר, הקריאה בפ' רקים אלה אינה מרחיקה אותנו אל העבר בלבד, אלא מחזירה אותנו גם אל שאלות ההווה: כיצד בני אדם מאבדים את יכולתם לראות את סכלו של האחר, וכיצד אדישות מוסרית נעשית אפ' שרית גם לנוכח זוועות גלויות לעין.

זהו גם ספר על יחסי אם ובת. עשרות שנים לאחר מות האם, שבחייה שררה בעיקר שתיקה בין השתיים, נאספים שביבי הזיכרון ומתלכדים לדמות שלמה: אישה חזקה ורבת-תושייה, שבחרה בחיים פעם אחר פעם, גם כאשר כל התנאים סביבה דחפו אותה לאבד תקווה.

כוחו הספרותי של הספר טמון בדרך שבה אורגת גוברין שתי וערב מסמכים, עדויות וזיכ' רונות עם כתיבה ספרותית זהירה, המשלימה את מה שלעולם לא ניתן יהיה לדעת בוודאות. כך,

למשל, היא מעניקה קול למחשבותיו האפשריות של מארק, בנה של רנה, שהושלך באכזריות עם הילדים שנותרו במחנה פלא' שוב אל הרכב שהוביל אותם אל מותם באושוויץ. הסיפור נע בטבעיות בין חיי המספרת בירושלים לבין תמונות העבר, ומ' שחור עולם שנכחד מתוך קרבה עמוקה והזדהות אנושית נדירה.

רנה גוברין הייתה אישה גאה, שהצליחה להפוך את חוסר האונים המועזע שחווהה בברגן-בלזן בסוף המלחמה לכוח של עשייה והתחדשות. היא שררה את צעדת המוות הארוכה לצפון גרמניה יחד עם תשע חברות חרדיות, שביניהן נרקמו קשרי אחווה במשך השנתיים שחלפו מאז הגיעה לפלאשוב.

לאחר השחרור מברגן-בלזן תיעלה את חוויית חוסר האונים לכוח של עשייה. היא הצטרפה לפעילות "הבריחה", סייעה לניצולי שואה להגיע לארץ בעלייה הבלתי-לגלית וניהלה את משרד הארגון בהמבורג, עד שעלתה לישראל עם קום המדינה ובנתה בה חיים חדשים.

'השתיקה של אימא' איננו רק ספר על השואה. זהו ספר על ניצחון החיים על מנגנון שנועד למחוק אותם. מתוך העדויות והזיכרונות המאוחרים מצטיירת דמותה של רנה גוברין כאחת מאותן נשים וגברים שהצליחו לשמור על צלם אנוש בתוך עולם שבו נעשה הכל כדי שבני אדם יאבדו אותו. בכך טמון

כוחו הגדול של הספר. הוא אינו רק מנציח את העבר, אלא מזכיר לקוראיו גם כיום כי קרושת החיים אינה עומדת למבחן רק בשעות של רדיפה וחולשה; לעי' תים המבחן הקשה ביותר מגיע דווקא כאשר הכוח בדינו ואנו נדרשים להחליט כיצד להשתמש בו.

רון מרגולין

בספרה החדש מספרת מיכל גוברין את סיפורה של אמה, רנה גוברין, ששמה הישראלי מסתיר חיים שלמים שני' קטעו בפולין ונבנו מחדש בארץ ישראל. קרוב ל-40 שנה לאחר מות אמה הצליחה גוברין לשחזר את מסעה של האם – מילדות מאושרת בקרקוב של שנות ה-20, דרך אימי השואה ועד לבניית החיים מחדש בישראל, שאלה ערגה מאז ביקר' רה בארץ לפני המלחמה. גוברין, סופרת ובמאית תיאטרון, כתבה יצירה מורכבת ורבת-שכבות בלשון בהירה ונגישה. קראתי את הספר בשקיקה במהלך שתי שבתות. כבת לניצור' לת שואה שגדלה בתל-אביב, כלל לא העלתה על דעתה את כובד המשא שנשאה אמה: אישה שאיבדה הורים ואחים, בעל' אהוב שנרצח בראשית המלחמה, וילד בן שמונה שעליו הגנה בחרוף נפש במשך כל שנות המלחמה, עד של' בסוף נלקח ממנה באכזריות ונשלח אל מותו באושוויץ. רנה (רגה) לאוב לבית פוזר הקימה בארץ חיים חדשים; את המספר שהוטבע על

זרועה באושוויץ הסירה בניתוח לאחר המלחמה, ובתה כלל לא ידעה כי נשאה אותו.

גוברין מצליחה להמחיש את המאמץ השיטתי של המשטר הנאצי לפרק את אנושיותם של היהודים ולמחוק את זהותם כבני אדם. הספר הוא עדות למאבק עיקש על שמירת כבוד האדם, אך גם לתהומות הרשע שאלהים עלולים בני אדם להידרדר. הוא כולל גם תיאורים של בגידה ושיתוף פעולה מצד מי שהשלו את עצמם כי נאמנותם תיזקף לזכותם בעיני הרוצחים. אחת התמונות החריפות בספר מופיעה כבר בפרי' קיו הראשונים: זיכרון של נסיעה תמימה באוטובוס מחוף הים לדירתן בתל-אביב. לפתע התפרצה האם על נהג האוטובוס, הטיחה בו האשמות ושאלה כיצד אינו מתבייש. הילדה הנבו' כה לא הבינה את פשר הדברים, ורק שנים רבות לאחר מכן התברר לה כי האיש שעליו צעקה אמה היה קאפו לשעבר.

רנה גוברין למדה משפטים באוניברסיטה היגלונית. אחד מחבריה לספסל הלימודים היה דולק ליבסקינד, לימים ממנהיגי המרד בקרקוב. אולם העובדה שנישאה וילדה ילד ערב המלחמה קבעה את מסלול חייה השונה. בעוד חבריה פנו להתנגדות ולמאבק מזוין, היא נאבקה על קיומם של חיים אנושיים בתוך מציאות שנועדה להכחידם. במשך שנים התקשתה התרבות הישראלית להכיר במלוא משמעותה של גבורת החיים. דמות הגיבור עוצבה סביב המורדים והפרטיזנים, ואילו מי שנאבקו יום' יום על הישרדותם ועל חיי יקיריהם נותרו לעיתים בשולי הזיכרון הציבורי. ספרה של גוברין מזכיר כי

